

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Maailma keelte ja kultuuride kolledž
Klassikalise filoloogia osakond

Kristiina Kase

David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge

Bakalaureusetöö

Juhendaja prof. Janika Päll

Tartu 2021

Sisukord

Lühendite nimekiri	3
Sissejuhatus	5
1. Cunitiuse elu ja looming	7
1.1. Cunitiuse taustast	7
1.2. Cunitiuse oratsioonidest	8
2. Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsiooni ja tõlke tutvustus	11
2.1. Editeerimis- ja tõlkimispõhimõtted	11
2.2. Cunitiuse keele- ja meetrumikasutus	13
2.3. Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge	15
3. Cunitius kui kristlik poeet – Isa, Poja ja Püha Vaimu epiteetide analüüs	34
Kokkuvõte	37
Kirjandus	38
Summary	40
Lisa 1. Nimede register	41
Lisa 2. Epiteetid Isa, Poja ja Püha Vaimu kohta	42

Lühendite nimekiri

Antiikautorid:

Hes. *Op.* – Hesiodose „Tööd ja päevad“

Hes. *Sc.* – Hesiodose „Heraklese kilp“

Hes. *Th.* – Hesiodose „Theogonia“

Hom. *Hymn. in Dem., in Herm.* – Homerose hümnid Demeterile, Hermesele

Hom. *Il.* – Homerose „Ilias“

Hom. *Od.* – Homerose „Odüsseia“

Or. Sib. – *Oracula Sibyllina*

Orph. *Hymn.* – Orphilised hümnid

Parm. *Poem. Frag.* – Parmenidese poemi fragmendid

Pind. *Ol.* – Pindarose „Olümpia võidulaulud“

Theocr. *Id.* – Theokritose „Idüllid“

Cleanth. *Frag.* – Kleanthese fragmendid

Stob. *Anthol.* – Stobaiose „Antoloogia“

Kristlikud autorid:

Cyrill. *Thesaur.* – Kyrillose „Thesaurus“

Greg. Naz. *Theol.* – teoloog Gregorius Nazianzist

Nonn. *D.* – Nonnose „Dionysiaka“

Nonn. *Par.* – Nonnose „Püha Johannese Evangeeliumi parafraas“

Piibliraamatud:

Gn – Esimene Moosese raamat

Ex – Teine Moosese raamat

Jos – Joosua

Jdc – Kohtumõistjate raamat

1Sm – Esimene Saamueli raamat

2Sm – Teine Saamueli raamat

1Rg – Esimene Kuningate raamat

1Chr – Esimene Ajaraamat

2Chr – Teine Ajaraamat

Ps – Laulud
Is – Jesaja
Mch – Miika
Mt – Matteuse evangeelium
Mc – Markuse evangeelium
L – Luuka evangeelium
J – Johannese evangeelium
1K – Pauluse esimene kiri korintlastele
2K – Pauluse teine kiri korintlastele
Ph – Pauluse kiri filiplastele
H – Kiri heebrealastele
1P – Peetruse esimene kiri
1J – Johannese esimene kiri
Ap – Johannese ilmutus

Muud lühendid:

a.c. – *ante correctionem* – enne parandamist
car. pede – *caruit pede* – puudub värsijalg
cf. – *confer* – võrdlus
corr. pro – *correxī pro* – parandatud ... asemel
crit. – (*apparatus*) *criticus* – (teksti)kriitilised märkused
dub. – *dubium* – kahtlus
e(x) – päritolu
fort. pro – *fortasse pro* – võib-olla ... asemel
nom. – *nomina* – nimed
sim. – (*apparatus*) *similarium* – sarnased tekstikohad

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö „David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge“ peamiseks eesmärgiks on David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ (*Εἰς ταπεινὰ τὰ γενέθλια τοῦ Κυρίου*) editeeritud kreekakeelse teksti ja eestikeelse tõlke tutvustamine. Oratsioon on välja antud 1642. aastal Rostockis, selle ainus teadaolev eksemplar kohaviitega OCLC: (OCoLC)899881811 asub Poola Rahvusraamatukogus. Töö teema valikul sai määravaks autori osalemine Helleno-Nordica projektis¹ ning valdkonna uurimis- ja käsitlemisvajadus. Samuti on oluline osutada, et antud varauusaegset teksti ei ole varem teadaolevalt editeeritud ega ka tõlgitud. Eesti keeles on Cunitiuse loomingut varem ilmunud näiteks kogumikus „O Dorpat, urbs addictissima musis...“ (2007), mille on koostanud Kristi Viiding, Jana Orion ja Janika Päll ning Cunitiusest on kirjutanud ka Martin Klöker oma teoses „Tallinna kirjanduselu 17. sajandi esimesel poolel (1600–1657)“, mille 2014. aastal tõlkis eesti keelde Kristi Viiding. Mõlemat teost on kasutatud ka käesolevas töös.

Töö jaguneb kolmeks peatükiks, lähtudes põhimõttest anda lugejale võimalikult terviklik ja struktureeritud ülevaade esitletavast materjalist. Töö esimene peatükk keskendub vajaminevale taustinformatsioonile – esimene alapeatükk keskendub David Cunitiuse elule ja loomingule ning teine alapeatükk tema oratsioonidele.

Töö teine peatükk jaguneb kolmeks – esimeses osas on kirjeldatud editeerimis- ja tõlkimispõhimõtteid ning teine osa annab üldise ülevaate Cunitiuse keele- ja meetrumikasutusest. Kolmandas osas järgneb töö põhiosa editsiooni ja tõlke näol, millele on lisatud tekstikriitiline aparaat. Samuti on otsustatud välja tuua tekstis esinevad epiteetid kolmainsuse isikute – Isa, Poja ja Püha Vaimu – kohta ja leida neile paralleelnäiteid teistelt autoritelt. Epiteetidena on käsitletud omadussõnalisi ja eraldiseisvaid nimisõnalisi epiteete ning paralleelnäidete leidmisel on lähtutud põhimõttest leida esmalt näiteid kas eepikutelt nagu Homeros ja Hesiodos või kristlikelt autoritelt, sealhulgas Piiblist. Taoliste näidete puudumisel või huvitavate leidude korral on otsustatud tuua paralleelnäiteid ka teistelt autoritelt.

¹ Tartu Ülikooli raamatukogu projekt MP1RT17012 „Helleno-Nordica: humanistide kreeka keel Rootsi suurriigis (1.01.2017–31.12.2021, vastutav täitja Janika Päll)“, mis on Lundi Ülikoolis Johanna Akujärvi poolt juhitud Rootsi Teadusagentuuri grand 2016-01881 Helleno-Nordica. The Humanist Greek Heritage of the Swedish Empire alaprojekt.

Tekstis esinevaid nimesid ja kohti on kommenteeritud viidates vastavatele Piibli kirjakohtadele. Kirjakohad on valitud lähtudes sellest, et lugejal oleks võimalik saada põgus ülevaade tekstis mainitud isikutest või kohtadest Cunitiuse teose konteksti raames. Taolise kommenteerimisviisi kasuks on otsustatud tekstis esinevate nimede üldtuntuse ning teksti kristliku sisu tõttu. Nii epiteedid koos paralleelidega kui ka nimede kommentaarid on lisatud aparaadile.

Töö kolmas peatükk põhineb David Cunitiuse epiteedikasutusel ja uurib, kas leitud epiteedid Isa, Poja ja Püha Vaimu kohta on paralleelnäidete järgi omased pigem klassikalisele või kristlikule kirjandusele. Epiteedid on lisaks aparaadile leitavad ka vastavast tabelist, mis on lisatud töö lisadesse. Samuti on töö lisadest leitav nimede register.

Töö editsioon toetub eelkõige Martin Litchfield Westi „Textual Criticism and Editorial Technique“ (1973) põhimõtetele ning Meelis Friedenthali ja Janika Pälli artikli „Pneumatoloogiast üldiselt ja Gezeliuse kreekakeelsetest pneumatoloogilistest disputatsioonidest spetsiifiliselt“ (2017) lisas toodud editsiooni näitele, mille põhjal on Cunitiuse tekstist ja isiklikest seisukohtadest lähtudes loodud vastavad editeerimispõhimõtted. Teksti tõlke puhul on peamiselt kasutatud järgmisi sõnaraamatuid: Marju Lepajõe „Kreeka-eesti Uue Testamendi õppesõnastik“ (2011), Henry George Liddelli ja Robert Scotti „A Greek-English Lexicon“ (1940) ja Geoffrey Hugo Lampe „A Greek Patristic Lexicon“ (1961). Mainimata ei saa jätta ka Piibli suurt osatähtsust – eestikeelse Piibli puhul on kasutatud põhiliselt 1968. aasta tõlget.

1. Cunitiuse elu ja looming

David Cunitius on varauusaegsesse Eesti luulekunsti jätnud omanäolise jälje, mille tagamaid võib otsida nii tema mitmekülgsest haridusest kui ka karjäärist. Antud peatükk kirjeldab Cunitiuse elukäiku ja loomingut ning keskendub üksikasjalikumalt tema oratsioonidele.

1.1. Cunitiuse taustast

Tulevane luulekunstiprofessor David Cunitius (surnud 1670) sündis Pommerimaal Freienwaldes (Klöker 2014: 262). Haridustee viis ta nii Königsbergi (1633–1637), Tartusse (1637–1638) kui ka Uppsalasse (1642). Aastatel 1642–1643 viibis Cunitius Rostockis, millele järgnes töö Tallinnas linnaarstina ja alates 1643. aastast gümnaasiumi luulekunstiprofessorina. (Viiding jt 2007: 425)

Cunitiuse Tartu perioodist on teada kokku 11 luuletust, millest seitse on kreeka keeles. Aastast 1638 on pärit näiteks kaks ladinakeelset telesaatomisluuletust, pühendusega Tartust pärit üliõpilastele Bartholomäus Hillele ja Ananias Romanusele. Neid juhuluuletusi võib pidada Horatiuse oodide ja eepoodide paroodiateks, mis varauusaegse mõtteviisi kohaselt ei olnud mitte humoristlikud tekstikatked, vaid nende eesmärgiks oli pigem originaalteose parafraseerimine värsside ja lausete ülevõtmise abil, et luua väikeste muudatustega, kuid uue tähendusega tekst. Just Cunitius, keda ilmselt innustasid õpingud Königsbergis, tõi sellise paroodiažanri Tartusse. (*ibid.*, 425–426)

On teada, et Cunitius osales juba Tartu akadeemia üliõpilasena (aastatel 1638. ja 1640) aktiivselt Tallinna kirjanduselus, kirjutades peamiselt pulmaluulet. Näiteks kirjutas Cunitius kreekakeelse pulmaluuletuse Tallinna vaimulik Nicolaus von Hövelnile ja Elisabeth Niehusenile ning neljasalmilise saksakeelse luuletuse diakon Christoph Michaelile, mille lõbusa sisu kõrval avaldus Cunitiuse kui luuletaja nõudlik vorm ja keeleline kergus. Ka Cunitiuse esimene avaldatud luuletus luulekunstiprofessorina oli pulmaluuletus, mis ilmus 1643. aastal ühes Tallinna gümnaasiumi pulmatrukises. (Klöker 2014: 262)

1642. aastal, kui Cunitius tegutses Uppsalas (ja avaldas kreekakeelse oratsiooni, millest on juttu allpool), ilmus temalt 468 aleksandriinist koosnev saksakeelne vaimuliku sisuga luuletus „Kaebelaulud Jeesus Kristuse süütetest kannatustest ja surmast: kokkuvõttev jutustus nelja evangelisti järgi“, mis kinnitas Cunitiuse tugevat keele- ja vormitunnetust veelgi. Näansirikka ja voolava luuletuse juurde kuulub pühendsonett ning luuletus on pühendatud Catharina Eriksdotterile, kuningliku sekretäri Johan Männson Silfverstierna naisele. On arvatud, et Cunitius võis olla nende perekonnas koduõpetaja. (*ibid.*, 263)

Perioodist, mil Cunitius tegutses Tallinnas luulekunstiprofessorina, kuni aastani 1657 on temalt teada kakskümmend kuus luuletust, mille hulgas on kaksteist leinaluuletust, üksteist pulmaluuletust, kaks hauakirja ja üks õnnitusluuletus. Märgata võib väiksemat mahtu võrreldes tema varasema loominguga ja puuduvad ka iseseisvad trükised. Samuti on märgata kreekakeelse luule väga väikest osakaalu ülejäänud luule kõrval. Nimelt kirjutas Cunitius Tallinna perioodil kreeka keeles kõigest kaks luuletust, needki kokku vaid kaheksa värsireaga. Võrdluseks olgu välja toodud kümme saksakeelset luuletust kokku 318 värsiga ja neliteist ladinakeelset luuletust 228 värsiga. Ladinakeelsete luuletuste värsimõõtude hulgast leiab kuus eleegilist distohhoni, kolm Alkaiose ja kaks Sappho ning ühe Asklepiadese ja ühe väikese Asklepiadese stroofi, samuti ühe jambilise epoodi. Saksakeelsete luuletuste hulgast aga neli aleksandriini, kaks jambi, kaks trohheust, ühe trohheus-jambi segavormi ja ühe daktülilise värsimõõdu. (*ibid.*, 264)

Küsimusi tõstatab aga see, et kui õpingute ajal kirjutas Cunitius silmapaistvaid luuleteoseid, kuid tema tööaega Tallinnas ilmestab hoopiski napim looming, siis ehk on Cunitius kirjutanud ikkagi rohkem teoseid, kui tänapäeva on jõudnud. Teistest võimalikest teostest pole aga mingitki märki. (*ibid.*, 266)

1.2. Cunitiuse oratsioonidest

Kreeka oratsiooni kui žanrit saadab Euroopas pikk traditsioon, seda eriti saksa keelt kõnelevatel luterlikel aladel. Ajavahemikus 1631–1738 ilmus Rootsi suurriigis teadaolevalt 17 kreekakeelset oratsiooni, neist üheksa Uppsalas, kuus Stockholmis, üks Tartus ja üks Turkus. Nende näidete põhjal võib oratsioone liigitada kolme kategooriasse: pidulikud

oratsioonid, koolioratsioonid ja teoloogilised oratsioonid. Pidulikud oratsioonid olid tihti kasutusel kui kõned, mis lisasid käsitletavale sündmusele hiilgust, seda eriti kreeka keele kasutuse näol. Näitena võib välja tuua Johan Paulinuse ja tema oratsiooni *Magnus Principatus Finlandiae* (1678), mis kiidab autori kodumaad antiikse väljendusviisiga ja kasutab laene nii Homeroselt, Hesiodoselt kui ka kristlikelt autoritelt Oppianusest Nonnoseni. Kreekakeelsed koolioratsioonid sarnanesid ladina oratsioonidega ning keskendusid teemadele nagu vaga elu, liigse laisklemise hukkamõistmine ja kunstiloome. Samasse kategooriasse liigitub ka Andreas E. Thermaenius oratsiooniga *Metrica oratio de praestantia et utilitate linguae Graecae in omnibus scientiis et disciplinis* (1668), mis oli tema inauguratsiooniloenguks. Teoloogilised oratsioonid, mis olid sageli heksameetris, tegelesid religioosete teemadega. Just viimasesse gruppi kuulub ka David Cunitius enda oratsioonidega. (Päll 2020: 428–431)

Uurides esmalt Cunitiuse „Lihavõtteoratsiooni“ (välja antud 1642. aastal Uppsalas) ülesehitust värsside kaupa, võiks skeem Janika Pälli (2018: 80) järgi välja näha selline:

- 1–25 → sissejuhatus, mis sisaldab ka Pieria ja kristlike muusade võrdlust ning kirjeldab autori eesmärke ja palveid Jumalale
- 26–535 → Matteuse evangeeliumi (26:30–27:66) parafraas elavas ja dialoogilises vormis
- 536–568 → lõpetussõnad, mis sisaldavad teatavat manitsus- ja õpetuskõnet

Kui vaadata lähemalt „Jõuluoratsiooni“ ülesehitust, on märgata palju otsest pöördumist Jeesuse poole erinevate tänu- ja kaebekõnede kaudu, samuti leiab viite Matteuse evangeeliumile:

- 1–16 → sissejuhatus, milles kirjeldatakse oratsiooni sisu – Jeesuse sünnilugu – koos üleüldise olustikukirjeldusega
- 17–37 → abipalve Jumalale ja Gabrieli ettekuulutus Maarjale
- 38–45 → Jeesuse sünd
- 46–53 → Matteuse evangeeliumi parafraas (2:6)
- 54–74 → kaebekõne Jeesuse pärast
- 75–107 → kiidukõne Jeesusele
- 108–137 → lugu kolmest Targast ja kuningas Heroodeese salaplaan
- 138–186 → ülistus ja tänu Jeesusele, lõpusõnad

Võib tõdeda, et Cunitiuse oratsioonidele on iseloomulik teatav parafraseerimine, mis on omane ka tema varasemale loomingule. Näiteks „Lihavõtteoratsiooni“ puhul on lausa 511 värssi 568-värsilisest terviktekstist Matteuse evangeeliumi parafraas. See näitab Piibli parafraseerimise suurt osatähtsust Cunitiuse loomingus. Teatud mõttes võibki tema kahte oratsiooni tõlgendada Piibli parafraasidena, samas ka kõnedena. Samuti ilmestab Cunitiuse oratsioone kreeka ja saksa kirjandusliku traditsiooni põimimine (Päll 2018: 81).

Ka Klöker toob välja Cunitiuse kaks oratsiooni kui tema kreeka keele võimete tipu, leides, et „Lihavõtteoratsioon“ tõi selgelt esile Cunitiuse tähelepanuväärse võimekuse kreeka keele alal ning 186 värssi pikkune „Jõuluoratsioon“ kinnitas autori võimeid kreeka keeles veelgi. (2014: 263–264) See on märkimisväärne, arvestades, et kreeka keel ei olnud David Cunitiuse emakeeleks.

2. Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsiooni ja tõlke tutvustus

Mõistmaks paremini David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsiooni ja tõlke loomiskonteksti, kirjeldab esimene alapeatükk editeerimis- ja tõlkimispõhimõtted ning teine alapeatükk annab ülevaate Cunitiuse keele- ja meetrumikasutusest. Kolmandas alapeatükist leiab töö põhiosa editsiooni näol, millele on lisatud tõlge ja aparaat.

2.1. Editeerimis- ja tõlkimispõhimõtted

David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon taotleb grammatiliselt korrektset ja viimistletud tekstiedastust, mida kreeka keelt valdaval lugejal oleks hõlbus lugeda. Transkriptsioon on tehtud fotode põhjal, mistõttu on võimalikud teatavad küsitavused ortograafia osas. Käesolevas alapeatükis on välja toodud põhimõtted, mis on editsioonis parandatud vaikumisi, editsiooni juures olev tekstikriitiline aparaat toob välja erandlikud vead ning järgmine alapeatükk kirjeldab Cunitiuse keelekasutust ning meetrikat üleüldiselt.

Kogu teksti arvesse võttes on editeerimisel järgitud järgmisi üleüldisi põhimõtteid:

- Editeerimisel on esitatud tekst kümne värsirea kaupa koos vastava tekstikoha aparaadi ja tõlkega (erandiks on viimased kuus värssi), kaasatud ei ole tiitellehte ega custoseid, originaali paginatsiooni pole järgitud.
- Säilitatud on teksti taanded.
- Editsioonis on avatud kõik ligatuurid.
- Editsioonis on ühtlustatud treema kasutust.
- Realõpu graavised on asendatud akuutidega.
- Värsiridade algused ei järgi suurtähe läbivalt kasutamise traditsiooni.

Teksti editeerimisel on lähtutud järgmistest grammatilistest põhimõtetest, allpool on iga põhimõtte juurde selle ilmestamiseks toodud välja üks näide tekstist koos värsinumbriga:

- Suur- ja väiketähe kasutus on pandud vastavusse tänapäevaste õigekirjareeglitega (trükises *ὄλυμπον*, editsioonis → *Ὀλυμπον*, värss 10).
- Ka diakriitike kasutamisel on lähtutud kaasaegsetest grammatikareeglitest:

- diakriitikuid on kasutatud diftongide teisel vokaalil (*ἐυρυμέδοντι* → *εὐρυμέδοντι*, värss 3);
 - diakriitikud on lisatud sinna, kus need tekstis puuduvad, kuid korrektse ortograafia järgi peaksid olema ning eemaldatud sealt, kus need tekstis asuvad, kuid korrektse ortograafia järgi ei peaks olema (*ἐκτεκον* → *ἔκτεκον*, värss 18);
 - diakriitikute ebakorrektsel kasutusviisi on parandatud (*ὄρους* → *ὄροϋς*, värss 104);
 - diakriitikud asuvad vastavalt fontide olemasolule suurtähtede ees, mitte peal (*Ὅντινα*, värss 1);
 - parandatud on *spiritus asperi* ja *spiritus lenise* kasutust (*ὀρωμεν* → *ὀρῶμεν*, värss 39).
- Editsioonis on lisatud puuduolevad ioota subskriptumid (*μετέχη* → *μετέχη̣*, värss 181).
 - Editsioonis on märgitud ära originaalis puuduvad elisioonid, kui meetrum seda nõuab (*καί* → *κ(αι)*, värss 9).
 - Editsioonis on parandatud interpunktsiooni (*τῷ δήμῳ σφῶ̣ ἐλευθερίην, τε καὶ ἀλκήν.* → *τῷ δήμῳ σφῶ̣ ἐλευθερίην τε καὶ ἀλκήν.*, värss 24).

David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ tõlkimisel on lähtunud põhimõttest anda edasi eelkõige teksti mõte, seepärast on otsustatud proosavormi ja eestipäraste lausestruktuuride kasutamise kasuks. Cunitiuse värsilist lauseehitust on muudetud vastavalt eesti kirjakeele normidele, et tõlge oleks lugejale arusaadav ja tulemuseks oleks elav emakeelne tekst. Trükise struktuur on koos taanetega säilitatud, kuid kirjavahemärke on kohandatud eesti keelele vastavaks – näiteks on lisatud jutumärke ja komasid. Värsiridade alguse suur- või väiketäht sõltub samuti eesti keele õigekirjareeglitest ning tõlkes on otsustatud suurtähte kasutada Jumalale ja Jeesusele viitavate asesõnade puhul.

Tõlkimisel on üritatud säilitada Cunitiuse poeesiat ja kujundlikkust, kuid arvestades antud teksti religioosset konteksti, on lähtunud ka Eesti kristlikust traditsioonist, kirikuliturgia keelekasutusest ja eestikeelsest piiblitõlkest. Tõlge taotleb Cunitiuse loominguga edastamist tänapäevases Eesti kultuuriruumis.

2.2. Cunitiuse keele- ja meetrumikasutus

David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ edastab kreekalikus vormis kristlikku sisu, mistõttu on ka arusaadav Cunituse mitmekülgne keelekasutus, mis seob endas nii kristlikke kui ka klassikalisi väljendeid. Cunitiuse epiteedikasutust on lähemalt uuritud kolmandas peatükis, kuid siinkohal olgu välja toodud peamised keelelised eripärad ja huvitavad sõnakasutused- ja leiud. Rõhutatud olgu ka seda, et transkribeerimisel ja editeerimisel on teatud kirjakohtad ja sõnad jäänud mõistmatuks.

Cunitiuse eeskujudena võib kahtlemata välja tuua nii Piibli kui ka Homerose – Cunitius parafraseerib Piiblit, kasutades selleks küllaltki eepikapärast ja homeroslikku keelt. Samuti on Cunitius kasutanud mitmeid laene Johannes Posseliuse loomingust, mida käesoleva töö mahupiirangu tõttu pole täpsemalt uuritud. Samuti on oluline meeles pidada, et ka arhailised, homeroslikud vormid pärinevad sageli otsestest laenudest Homerose või teiste autorite loomingust.

Kuigi Cunitius kasutab ka kristlikule keelele omaseid väljendeid, kaldub tema üldine stiil ikkagi eeposepärase keelekasutuse poole. Näitena võib välja tuua kontraheerumata vormide kasutuse: värss 60: *κράτεος* ja värss 106: *σκότεος*, paradoksaalselt leiab ka vastupidise näite: värss 139: *ίρός* kui kontraheeritud *ίερός*. Samuti kasutab Cunitius eeposlikku keelekasutust jäljendades ilma augmentita aoristi indikatiivi *τίμησαν* värsis 110 ja kreeka eepikale omaseid frekventatiive, näiteks *ἔσκεν* värsis 8. Homeroslikule keelekasutusele viitab ka värsis 68 kasutatud *ποτιδέγμενοι*, kus on eesliite *πρός* asemel kasutatud eesliidet *ποτί*. Homerose vormidest võib veel näiteks tuua *πολίεθρον* värsis 73, *ἄμμιν* värsis 93 ja *πνευματικῆσιν* värsis 98. Paralleelvormide *Ὀλυμπον* värsis 10 ja *Οὐλύμποιο* värsis 101 kasutus oli samuti juba kreeka eepikas olemas. Ning kuigi see on ka tõlgendamise küsimus, tundub Cunitius kasutavat antiigipärast Olümpost ja Hadest enda teose raames kui sünonüüme kristlikule Taevale ja Põrgule.

Omapäraste leidudeni viib ka Cunitiuse sõnakasutuse uurimine. Värsis 7 tekitab küsimusi Cunitiuse valik (juhul, kui tegemist pole trükiveaga) kasutada vormi *τήδε* vormi *τόδε* asemel, kusjuures editeerides on otsustatud siiski vormi *τόδε* kasuks. Värsis 25 kasutab Cunitius tavapärase *λυτρώσιμος* asemel hoopis uusvormi *λυτρώσιος*. Sõna ennast võib aga tõlgendada

mitmeti – nii adjektiivina kui ka jooniapärase genitiivina. Samuti leiab viiteid keskmise perioodi kreeka keele mõjule, seda eriti värsis 118: *πέραζε* (või on tegemist trükiveaga ja vormiga *πέδας + ζε*). Kõige rohkem küsitavusi tekitab aga *παιίμοκεν* värsis 173, mida editeeritud tekstis on tõlgendatud kui sõna *παιίνομεν*. Kummalist vormikasutust esindab ka *ἀπερτῆ*, mis esineb värsis 184. Esines ka selgeid trükivigu – näiteks *ζύμπαντα ζύμπαντα* asemel värsis 92.

Humanistlikule kreekakeelsele luulele kõige iseloomulikumateks värsimõõtudeks võib pidada eelegilist distihhoni ja heksameetrit. Samuti on olulisel kohal värsimõõdud, mille eeskuju pärineb ladina kultuuriruumist. (Päll 2018: 89–91) Cunitius kasutab oma „Jõuluoratsioonis“ just heksameetrilist värsimõõtu. Kui võrrelda Cunitiuse meetrikat näiteks Homerose värssidega, siis suurim erinevus ilmneb hiaadikasutuses. Homerose teostest hiaate põhimõtteliselt ei leiagi, Cunitiuse hiaadikasutus ilmneb aga juba uuritava teose esimestes värssides: värss 2: *μέγα ἴακεν* ja värss 7: *Σοὶ ἰμερόεν*. Märkida võib sedagi, et erinevalt Homerosest on Cunitiuse 5. värsijalg alati daktüliline. „Jõuluoratsioonist“ võib leida ka ebakorrapära värsside ülesehituses – näiteks värsis 24 puudub üks värsijalg. Samuti on märgata, et kui Homerose eeposte on omane tsesuurikasutus kolmanda värsijala pika silbi või kolmanda värsijala esimese lühikese silbi järel, ja Cunitius sellist tsesuurikasutust ka üldiselt järgib, siis ometi leidub tal värssse, mille kolmandas värsijalas tsesuur puudub – näiteks värsis 2 ja värsis 10. Cunitius kasutab ka tsesuuri (diereesi) kolmanda ja neljanda värsijala vahel, seda näiteks värsis 16, kusjuures värssi mõlemad pooled on riimuvate lõppudega (*versus leoninus*).

2.3. Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge

DAVID CUNITIUS

JÕULUORATSIOON

Εἰς ταπεινὰ τὰ γενέθλια τοῦ Κυρίου

Ὅντινα ἀγγελικὸς πρόσθεν χορὸς ἠδεῖ ἀοιδῆ
ὑμνησεν, τῆ ὑπόροφος μέγα ἴακεν αἰθήρ·
Κυρίῳ εὐρυμέδοντι Θεῷ κλέος ἔστω ἀγαυόν,
ἡσυχίη τ' ἐπὶ γῆς, καὶ θνητοῖς θυμὸς ἀκηδῆς·
5 τούτου ἐγὼ γένεσιν βραχέως νῦν μέλψομαι ἀγνήν·
ἀνδρομέοιο γένους Σῶτερ σὺ Χριστὲ νεογνέ,
μοὶ παραγίνου, ἴν' ἧ Σοὶ ἡμερόεν τόδε πρῆγμα!
Πάντοθεν εἰρήνη ἀνὰ γῆν κουροτρόφος ἔσκεν,
κ(αι) οὐδαμοῦ ἀργαλέον πόλεμον τότε ἔτεύχετο λαοῖς·
10 καὶ δνοφερὴ νύξ ἀστερόεντα κατεῖχεν Ὀλυμπον,

Crit.: 1 Ὅντινα] a.c. ON τινα | ἠδεῖ] dub. ἠδεία || 7 τόδε] corr. pro τήδε||

Sim.: 3 Κυρίῳ εὐρυμέδοντι Θεῷ] sim. Hom. *Il.* 1.102; cf. Pind. *Ol.* 8.31 || 6 Σῶτερ] cf. L 2:11 | Χριστὲ νεογνέ] cf. Hom. *Hymn. in Dem.* 141; *in Herm.* 406 ||

Nom.: 10 Ὀλυμπον] ex 1Rg 22:19; Ps 57:6; Mc 16:19; 2K 12:2; Ph 3:20 ||

Mil iganes inglilkoor mahedat laulu laulis,
seal valjusti kajas vastu kõrge taevalagi:
„Olgu hiilgav au kõikjal valitsevale Issandale Jumalale,
ja rahu nii maa peal kui ka inimestele muretu hing!“
5 Nüüd laulan ma lühidalt Tema pühast sündimisest:
inimese soo Päästja, Sina äsjasündinud Kristus,
ole mulle lähedal, et oleks Sulle meeldiv see seik!
Igal pool maa peal oli lastetoitja rahu,
kes ei toonud mitte kusagil rahvastele tülikat sõda.
10 Tähist Olümpost hoidis oma kütkeis tume öö,

ἄνδρας θ' ὕπνος ἔμαρπτε λύων μελεδήματα θυμοῦ,
 ὅττε ἐπαγγελίης μνηστήρ ἦν πρόσθεν ὑπέστη
 ἡμετέροις προγόνοις, σφέτερον Θεὸς υἷὸν ἔπεμπεν,
 ὄντιν' ἀπεκδέξαντ' ἀεὶ αἰώνων ἀπὸ πολλῶν,
15 μηδὲ ὁμῶς αὐτὸν γεγαῶτα γυναικὸς ἴδοντο
 καιρὸς ἐπεὶ πεπρωμένος οὐπω ἐληλύθει ἱρός.
 Ἐντεῦθεν πρώτη μητὴρ ἡ Εὗα τεκοῦσα
 ἀνδροφόνον πρῶτον, λέγε· Κύριον ἔκτεκον ἄνδρα.
 Νοῶ τεχθέντος, γενετὴρ εὐθυμος ἔειπε·
20 πένθεος ἡμετέροιο Παρήγορος ἔσσεται οὗτος.

Crit.: 12 ὅττε] cf. ὅττα ||

Nom.: 17 Εὗα] e Gn 2:21–23; 3:20; 4:1 || 19 Νοῶ] e Gn 5:28–29; 6:9–9:17; H 11:7 ||

ja uni haaras endasse mehi, vabastades muredest hinge,
 kuid pidades meeles kuulutust, mille Jumal andis varem
 meie esivanematele, saatis Ta oma poja,
 keda alati pikisilmi oli oodatud alates kaugetest aegadest,
15 ent ikka veel ei olnud inimesed näinud naisest sündinut,
 kuna saatusest määratud püha aeg ei olnud veel kätte jõudnud.
 Seejärel, kui esimene ema Eeva oli sünnitanud
 esimese tapja, ütles ta: „Ma olen sünnitanud Isanda.“
 Sünnitanud Noa, vanem lahkena ütles:
20 „Tema saab meie õnnetuse Trööstijaks.“

Ἐνθεος ἠδὲ Δαβὶδ λέγε ψαλμοχαρῆς ὁ Προφήτης.
 Ὁφελον οὐρανόθεν σωτήριον ἤρχετο ἡμῖν,
 Κύριος ἠδὲ ἔπεμπεν ὄρους ἐκ τοῦ Σιῶνος
 τῷ δήμῳ σφῶ ἐλευθερίην τε καὶ ἀλκήν.
25 Τοῦνεκεν ὅττε χρόνος πάντων λυτρώσιος ἦλθεν,
 οἰκτίρμων Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
 αἰδοίην πρὸς παρθενικὴν θεράποντα ἔπεμψε
 Γαβριήλ, αὐτὴν ὅστις πρὸς μῦθον ἔειπε·
 χαῖρε σὺ Παρθενική, λίην χαρίεσσα καὶ ἰρή·
30 κήδεται ἠδὲ φιλεῖ σε Πατὴρ Θεὸς αὐτογένεθλος,

Crit.: **22** σωτήριον] a.c. σω τήριον || **24** τῷ δήμῳ ... ἀλκήν.] car. pede || **25** ὅττε] cf. 12 | λυτρώσιος] cf. λυτρώσιμος ||

Sim.: **23** Κύριος] cf. 1K 12:3 || **26** οἰκτίρμων Θεὸς] cf. L 6:36 || **30** Πατὴρ Θεὸς] cf. Hom. *Il.* 1.544; 4.235; 21.508 | αὐτογένεθλος] cf. Nonn. *D.* 41.52; Nonn. *Par.* 13.129 ||

Nom.: **21** Δαβὶδ] ex 1Sm 16:13; 1Rg 2:1–10; 1Chr 11–29; Mt 1:1; 15:22; J 7:42 || **23** Σιῶνος] ex Ex 19 || **28** Γαβριήλ] e L 1:10–20; 1:26–35 ||

Ja palus jumalik Taavet, laulev Prohvet:
 „Oh et taevast meile tuleks abi!“
 Ja nii saatis Issand alla Siinai mäelt
 oma rahvale vabaduse ja jõu.
25 Seepärast siis, kui saabus kõigile lunastuse aeg,
 tähisest taevast halastav Jumal
 saatis aukartliku ja puhta neitsi juurde teenri,
 Gabrieli, kes talle seda lugu rääkis:
 „Rõõmusta Sa Puutumatu, väga kaunis ja püha.
30 Hoolib Sinust ja armastab Sind endast sündinud Jumal-Isa,

καὶ σε γυναικῶν κόσμησεν περὶ θηλυτεράων·
 ἠνίδε, συλλήψῃ, καὶ τέξεται ἀγλαὸν υἰόν,
 καὶ μετέπειτ' αὐτοῦ καλέσεις κλυτὸν οὖνομ' Ἰησοῦν.
 Πνεῦμ' ἅγιον σοι ἐφήξει ἀπ' Οὐλύμποιο καρήνων,
35 ὑψίστοιο σε καὶ δύναμις Θεοῦ ἀμφικαλύψει.
 Τοῦνεκα καὶ ἅγιον! Προφύως ὁ τ' ἐς ὕστερον ἄξεις,
 παῖς κληθήσεται αἰδῖος, Θεοῦ αἰὲν ἐόντος.
 Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπαγγελίη πληρώθη ἀληθῶς
 ἡματι ἐν τούτῳ, τόδε νῦν ζύμπαντες ὀρῶμεν.
40 Τήμερον ὅττι τοκάς βροτῶ οὔποτε ἀνδρὶ μιγεῖσα

Sim.: **32** ἀγλαὸν υἰόν] cf. Hom. *Il.* 2.736; 826 || **33** κλυτὸν οὖνομ' Ἰησοῦν] sim. Hom. *Il.* 22.51 || **34** Πνεῦμ' ἅγιον] cf. 1K 6:1 || **35** ὑψίστοιο Θεοῦ] cf. Theocr. *Id.* 25.159; Mt 21:9; L 2:14 || **37** παῖς αἰδῖος] cf. *Or. Sib.* 8.429 | Θεοῦ αἰὲν ἐόντος] cf. Hom. *Il.* 1.290; *Or. Sib.* 5.498; Orph. *Hymn.* 83.1 ||

Nom.: **34** Οὐλύμποιο] cf. 10 ||

kes on ehtinud Sind enim kõigi teiste naiste seast:
 näe, Sind õnnistatakse lapsega ja Sa sünnitad suursuguse poja,
 kelle pärast nimetad kuulsa nimega Jeesuseks.
 Püha Vaim sulle saabub Olümpose harjadelt
35 ja kõige kõrgema Jumala vägi sind ümbritseb.
 Ja seetõttu oled Sa püha! Tema, kelle tood ilmale enne koitu,
 Teda hakatakse kutsuma igaveseks, alati oleva Jumala lapseks.“
 Ja see kuulutus läks tõepoolest täide sellel päeval,
 seda meie kõik nüüd näeme.
40 Täna see ilmaletooja, kes sureliku mehega iial ei olnud ühte saanud,

υἰὸν ἔτικτ' ἅγιον, πολυήρατον εἶδος ἔχοντα.
 Οὐδὲ ἐν εὐπύργῳ Σολύμων καὶ ἄστει ἱρῶ·
 ἀλλ' ἐν τῷ σμικρῷ πτολέθρῳ, τῷδ' οὖνομα ἔσκε
 Βηθλεέμ, ἰσόθεος λαμπροῦ ὁ Χριστὸς ἐσεῖδεν
45 ἠελίου ἀυγὰς πρῶτιστ' ἄνθρωπος ἀληθής.
 Ταῦτα δ' ἔδει πάμπαν κείθι ζύμπαντα γενέσθαι,
 ὅπως θεσπεσίῳ τοῦ Μιγαῖο Προφήτου
 μῦθος πληρώθη τὸ πάροισθεν ὄν ἔκφατο τοῖον·
 εὐκάρποιο Ἰουδαίης μικρῆ περ ἐοῦσα
50 Βηθλεέμ, οὐδ' ἔμπης ἐνὶ ἡγεμόνεσσιν, Ἰούδα,

Crit.: 42 Οὐδὲ] a.c. οὐ δὲ || 48 πάροισθεν ὄν] a.c. πάροισθεο ὄν ||

Sim.: 41 υἰὸν ἅγιον] cf. 34 | πολυήρατον] cf. Hom. *Hymn. in Dem.* 315; Hes. *Th.* 908 || 44 ἰσόθεος ὁ Χριστὸς] cf. Hom. *Il.* 2.565; Hom. *Od.* 1.324 ||

Nom.: 42 Σολύμων] e Jos 15:63; 2Sm 5:4–10; Is 52:1–12 || 44 Βηθλεέμ] e Mt 2:1; L 2:4 || 47 Μιγαῖο] e Mch 1–7 || 49 Ἰουδαίης] e Mt 2:6 || 50 Βηθλεέμ] cf. 44 | Ἰούδα] cf. 49 ||

tõi ilmale püha poja, kellel on väga armastatud välimus.
 Aga mitte hästi kindlustatud ja pühas Jeruusalemma linnas,
 vaid hoopis väikeses asulas, mille nimi oli
 Petlemm, nägi jumalanäoline Kristus särava
45 päikese valgust kõige esimest korda tõesti inimesena.
 Aga see kõik pidi seal sündima,
 et jumalikult kõlava Prohveti Miika
 lugu saaks minna täide, selline, mida ta vanasti jutustas sedaviisi:
 „Olles viljaka Juudamaa väike
50 Petlemm, ei jää Sa ometi Juudamaa valitsejate seas

τύνη μικροτάτη τελέθεις, ἐκ σοῖο γὰρ ἦρωσ
 ἦξει κυδάλιμος, δυνάμει ἀρετῆ τε μέγιστος,
 ὃς ποιμὴν ἔσεται πιστὸς λαοῖο ἑμοῖο.
 Τοῦτο δὲ ἐστὶ βροτοῖς μέγα θαῦμα ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι,
55 ἐν ψυχρῷ ὅτι βουστάθμῳ παρὰ θρέμμασ' ἐτέχθη
 παιδάριον τοῦτ' ἰσόθεον, καὶ ἄναξ ὁ νεογνός.
 Αἶ, αἶ! Ὅν γενεαὶ Πατέρων ἐπόθησαν ἅπασαι,
 νῦν τεχθέντα βροτῶν δέξασθαι βούλεται οὐδεὶς!
 Ὅς πέλει εὐρείας Κτιστῆς γαίης τε καὶ ἄστρον,
60 οὗ χωρὶς κράτεος δὴ οὔτι τετυγμένον ἐστὶ

Sim.: 51–52 ἦρωσ κυδάλιμος] cf. Hom. *Il.* 17.378; Hom. *Od.* 14.206 | μέγιστος] sim. Hom. *Od.* 18.382 || **53** ποιμὴν πιστὸς] cf. Hom. *Il.* 15.331; Hes. *Th.* 735 || **56** παιδάριον ἰσόθεον] cf. 44 | ἄναξ] cf. Hom. *Il.* 3.351; 7.23 | ὁ νεογνός] cf. 6 || **59** Κτιστῆς] cf. 1P 4:19 ||

kõige väiksemaks, sest Sinust on kangelane
 ilmunud hiilgavana, jõu ja vooruse poolest kõige suurem,
 kes saab olema minu rahva usaldusväärne karjane.“
 Aga seda näha ja kuulda on inimestele suur üllatus,
55 sest külmas laudas loomade kõrval sündis
 see jumalasarnane väike laps ja äsjasündinud valitseja.
 Oh häda! Kõik esiisade sugupõlved Teda ihkasid,
 kuid nüüd ei soovi mitte ükski inimene sündinut vastu võtta!
 Ta on kõikehõlmava maa ja tähtede Looja,
60 ilma Tema väeta ei ole loodud mitte midagi

συμπάντων, ἐπὶ γῆ, καὶ ἐν οὐρανῷ, ὅσσα τέτυκται·
 οὐ τόπον αἶ! Ἐπιτήδειον σφῆ εὗρε γενέθλη.
 Αἰδοῖ ᾧ μεγάλη! Ἄνδρῶν φρένες ᾧ ἀχαρίστων!
 Ὅστις ἀειλαμπῆ Οὐλύμπια δώματα ναίει,
65 τούτῳ βουστάθμου θύρη ᾧδε ἀνοίγεται αἰσχρῶς.
 Οὔτινος εἰς κόσμον καὶ σάρκα παρουσία ἀγνῆ
 εὐρυμέδων Καῖσαρ, Βασιλεῖς, πάντες τε Δυνάσται
 ὄφειλον χαίρειν ποτιδέγμενοι εὐφρονες αὐτήν·
 τοῦτον ὄνος βραδύπους ἤδη καὶ βοῦς ταλάεργος
70 ξεῖνον ἐὸν δέχεται ἐν φάτνῃ κείμενον αἰνῆ.

Nom.: 64 Οὐλύμπια] cf. 10; 34 ||

kõigest sellest, mis on loodud maa peal ja taevas.
 Oh, ei leidnud Ta endale sündmiseks sobivat kohta!
 Oo suur häbi! Oo tänamatute meeste hinged!
 Tema, kes särava Olümpose kodades elab,
65 Talle nii häbematult lauda uks avatakse.
 Tema, kelle püha kohalolek maailmas ja ihus
 kõikevalitseva Keisri, Kuningad, ja kõik Isandad
 oleks pidanud panema rõõmustama ja Teda rõõmsalt vastu võtma.
 Teda siis aeglane eesel ja töökas härg
70 võtavad vastu kui külalist, kuigi ta lamab viletsas hällis.

Οὐ μὴ εὐρυχόρου κόσμοιο κτήματα πάντα
σώματ' ὑποστῆσαι δύναται λέχη ἄξια λευκῶ·
τοῦτον σπαργανίοισι καλυφθέντα πτολίεθρον
σμικρὸν ἔχει, ξηρῶ ἐν χόρτῳ κείμενον οἰκτρῶς.

75 Ἀὐτὰρ ἐπεὶ παῖς θαυμάσιος λίην πέλει οὔτος,
ἐν γενέσει καὶ ἔδει θαυμαστῶς πάντα γενέσθαι·
θαῦμα πέλει μέγα, ὅτι Λόγος Θεοῦ ὑψιμέδοντος
ἄνθρωπος γέγονεν, καὶ ἡμετέραν λάβε σάρκα.
Θαῦμα πέλει μέγα, ὅττ' ἡ παρθένος αἰεὶ ἐοῦσα
80 μηδ' ἐμίγη θνητοῦ ἀνδρὸς φιλότητι καὶ εὐνῆ,

Crit.: 80 εὐνῆ] a.c. ἐηνῆ ||

Sim.: 75 παῖς θαυμάσιος] cf. Hes. *Th.* 584 || 77 Θεοῦ ὑψιμέδοντος] cf. Hes. *Th.* 529 ||

Teda, kelle säravale ihule ulatusliku maailma kõik varandused
ei suuda üles seada väarikat voodit.

Teda, mähkmetega kaetut,

kes kuivadel heintel armetult lamab, väike linn omab.

75 Aga siis, kui see imeline laps oli tõesti sündimas,
pidigi toimuma kõik Tema sünni puhul igati imetabaselt.
Suur ime saab tõeks, et kõrgustes valitseva Jumala Sõna
sündis inimesena ja saab meie lihaks.

Suur ime saab tõeks, et neitsi olemata

80 iialgi sureliku mehega armastuses ja asemel,

πότνια ἡ Μητὴρ ῥαδινὸν τέκε παιδίον ἡμῖν.
 Θαῦμα καὶ ἄρρητον πέλεται, ὅτι Μητέρος ἀγνῆς
 ἀγλαῆ ἡ γαστήρ ἐγκοιλὸς σύλλαβε κεῖνον,
 ὄν μὴ ἀμφιβαλεῖν δύναται γῆ, κ(αὶ) οὐρανὸς εὐρύς.
85 Καὶ δὴ θαῦμα ἀνήκουστον, πέλεται τόδε, ὅτι,
 ὅστις ἀπ' αἰώνων Βασιλεὺς βασίλευσεν ἄναρχος,
 ἐν καιρῷ οὗτος πεπρωμένῳ ἦρξεν ὑπάρχειν.
 Δάκρυα θερμὰ χέω ὀλίγου, ποσάκις φιλότητα
 σοῦ, φίλε Χριστέ, γένους βροτέοιο νεογνὲ Σαῶτερ,
90 καὶ Πατέρος μερμηρίζω τὸ χρηστὸν ἄριστον,

Crit.: 85 ὅτι] a.c. ὅτι ||

Sim.: 81 ῥαδινὸν παιδίον] cf. Hom. *Il.* 23.583 || 86 Βασιλεὺς] cf. Hes. *Th.* 886; Pind. *Ol.* 7.34
 | ἄναρχος] cf. Parm. *Poem. Frag.* 8.27; Greg. Naz. *Theol. Contra Arianos et de seipso* 236.24
 || 89 φίλε Χριστέ] cf. Hom. *Il.* 1.20; 7.279 | νεογνὲ] cf. 6; 56 | Σαῶτερ] cf. 6 ||

sünnitas meile kui austatud Ema väeti lapsukese.
 Ja sõnulseletamatu ime saab tõeks, et püha ja särava
 Ema südamealune sai täidetud lapsega,
 keda ei suuda hõlmata maa ega lai taevas.
85 Ja see ennekuulmatu ime saab tõeks, et
 see Valitseja, kes valitses ilma alguseta igavesest ajast saadik,
 alustas olemist ettemääratud ajal.
 Valan peaaegu kuumi pisaraid, nii palju kordi kui Sinu
 armastusest, oo armas Kristus, surelike soo äsjasündinud Lunastaja,
90 ma mõtlen, ja Isa parimast tarvilikkusest,

καὶ ἅμα παντοδαπῶν ἀχάριστα τὰ ἤτορα ἀνδρῶν.
 Πέμψε γὰρ οὐρανόθεν Σὲ Θεὸς ζύμπαντα κυβέρνων,
 ὅπως σαρκωθῆς ἅγιος Λόγος, ἄμμιν ὅμοιος
 τὴν φύσιν, ἠδὲ δέμας πάμπαν, πλὴν τῶν κακίωνων,
95 ἀνδρόμεον τε γένος σφετερῶν ἐρρύση ἀπασῶν
 ἀμπλακιῶν. Αὐτὰρ ρύστην σε τίς ἔλλαβε Χριστέ;
 Φῶς σὺ ἔης κείνη, ἢ ἀκτίνεσσιν ἐῆσι
 πνευματικῆσιν ἐφώτιζεν βρότον ἄνδρα ἕκαστον
 ζῶντα ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρη μητέρι μήλων·
100 ἀλλ' οὐ σφόν σε φάος νημερτὲς κόσμος ἀνέγνω,

Crit.: 92 ζύμπαντα] a.c. ζύμπαντα || 94 κακίωνων] a.c. κακιάνων ||

Sim.: 92 κυβέρνων] cf. Cleanth. *Frag.* 537.3 || 93 ἅγιος] cf. 34; 41 | Λόγος] cf. J 1:1 || 96
 ρύστην] cf. Ps 17:3 || 97 Φῶς] cf. 1J 1:5 || 100 φάος νημερτὲς] cf. Hom. *Od.* 4.349; Hes. *Th.*
 235 ||

ning samal ajal igasuguste meeste tänamatuist südameist.
 Sest taevast saatis Sind Jumal kõike koos juhtides,
 selleks et lihaks saaks püha Sõna, meiega sarnane
 loomuse ja kogu keha, aga mitte pahede poolest,
95 vabastas Ta inimsoo nende kõikvõimalikest
 pattudest. Aga kes võttis Sind vastu Lunastajaks, Kristus?
 Sa olid selleks valguseks, mis oma vaimukiirtega
 valgustas iga surelikku meest,
 kes elas mehi toitval lammasterikkal emamaal.
100 Ent ei tundnud maailm Sind, oma eksimatut valgust, ära,

εἰς ἴδιον κτέαρ ἦλθες ἀπ' Οὐλύμποιο καρήνων·
 οἱ δ' ὑποχοὶ Πατρίδος σε μὴ οὐ δέξαντο πονηροί.
 Ἔστασο τοῦ ὑπὸ σοῦ Πατρὸς Θεοῦ οὐρανίῳ
 κλειτὸς ἄναξ εἰν ἄκρη ὄρους ἀγίοιο Σιῶνος,
105 ὄφρ' ἡμᾶς μεγάλως ἐκσώσῃ τοῦ πολυμόχθου
 δουλοσύνης σατανᾶ σκότεος κρυεροῖο κρατοῦντος·
 αὐτὰρ τίς κάλεσεν τοῖόν σε, καὶ ἔγνω ἄνακτα;
 Ἐθνικοὶ οἵπερ ἴκοντο Μάγοι σεσοφισμένοι ἄνδρες
 πρὸς πτόλεθρον Σολύμων ἐξ Ἀντολίας πολυφόρβης
110 παῖδά σε τίμησαν πολλῶ μᾶλλον τε φίλησαν,

Crit.: 109 Ἀντολίας] dub. Ανατολίας || 110 μᾶλλον τε] a.c. μᾶλλοντε ||

Sim.: 103 Πατρὸς Θεοῦ] cf. 30 | οὐρανίῳ] cf. Greg. Naz. *Theol. Carmina quae spectant ad alios* 1475.7; Nonn. *Par.* 8.138 || 104 κλειτὸς] cf. Hom. *Il.* 3.451; 6.227; Hom. *Od.* 6.54 | ἄναξ] cf. 56 ||

Nom.: 101 Οὐλύμποιο] cf. 10; 34; 64 || 104 Σιῶνος] cf. 23 || 109 Σολύμων] cf. 42 | Ἀντολίας] e Mt 2:1||

ja omaenda valdusesse tulid Sa alla Olümpose harjadelt.
 Aga Isamaa nurjatud alamad Sind mitte ei võtnud omaks.
 Seetõttu Sa seisid Jumal-Isa taeva all,
 kuulus valitseja, püha Siinai mäe tipus,
105 et meid suuresti päästa kannatusterohkest
 orjusest, kus valitsevad saatan, pimedus ja külm.
 Aga kes Su ära tundis ja valitsejaks nimetas?
 Tulid võõramaalased Maagid, targaks saanud mehed,
 viljakast Anatooliast Jeruusalemma linna poole,
110 ja Sind, last, palju rohkem austasid ning armastasid,

ἢ ἴδιος λαός σου, Ἰουδαῖοι ἀγέρωχοι.
 Ἄρτίτοκον γὰρ ἐκίκλησκον σε ἄνακτα, λέγοντες·
 ποῦ βασιλεὺς ἀγαπητὸς Ἰουδαίων ὁ νεογνός;
 Ἄστέρα τοῦδ' ἴδομεν λαμπρὸν φάος ἐν τῇ ἀγαυῇ
115 Πατρίδι ἡμετέρῃ, ἐρατῇ χθονὶ τηλοῦ ἐούση,
 καὶ νῦν ὑμετέρην ἰκόμεσθα πόλιν ποτὶ δῖαν,
 ὡς Βασιλῆα νέον, καθάπερ θέμις ἐστὶ, σεβῶμεν.
 Ὡς λέγον· ἠδὲ τάχιστα πεσόντες ἔπειτα πέραζε.
 Εὐσεβέως ἀγνῶς τε βρέφει εὐχοντο Ἰησοῦ,
120 κάλλιμα σοίγε, φίλῃ καὶ μητέρι δῶρα διδόντες·

Crit.: **113** βασιλεὺς] a.c. βασιλευς || **117** Βασιλῆα] a.c. Βασιλῆα || **118** πέραζε] fort. pro
 πέρανδε ||

Sim.: **112** Ἄρτίτοκον ἄνακτα] cf. Nonn. *D.* 21.116 || **113** βασιλεὺς] cf. 86 | ἀγαπητὸς] cf.
 Hom. *Od.* 4.817 | ὁ νεογνός] cf. 6; 56; 89 || **117** Βασιλῆα νέον] cf. Hom. *Od.* 4.665; Hom. *Il.*
 13.95; 23.589 ||

Nom.: **111** Ἰουδαῖοι] e Jos 15:63; Jdc 1:8–9; 2Chr 13:14–18 || **113** Ἰουδαίων] cf. 111 ||

kui Sinu oma rahvas, kõrgid juudalased.
 Sest Sinu vastsündinud valitsejaks nimetasid, öeldes:
 „Kus on juudalaste armastatud äsjasündinud kuningas?
 Nägime tema särava tähe valgust kiirgamas,
115 olles oma Isamaal, kaugel armsal maal,
 ja nüüd siia teie jumalikku linna tulime,
 et noore Kuninga ees, nagu kord ja kohus, kummardada.“
 Nii nad ütlesid ja siis väga kiiresti langesid Ta ette.
 Vagalt ja pühalt palvetasid väikelaps Jeesuse poole,
120 andes ilusaid kingitusi Sulle ja kallile emale:

χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν ποικιλόκαυλον.
 Ἐξομόθεν σε Πατὴρ Ἱερῆα ἀπείρονα ἔστη.
 Εὐτακτον τάξιν κατὰ Μελχισεδέκ τοῦ ἄνακτος,
 125 σαυτὸν θῦμ' αὐτῷ διδόναι ἅγιον, καὶ ἄμωκον,
 καὶ γένος ἀνδρόμεον ρύσασθαι ἐπὶ χθονὶ πάσῃ.
 Ἐκ θανάτιο κακοῦ, καὶ ταρτάρου ἠερόεντος·
 ἀλλὰ τίς ἀρτίτοκον θνητῶν σε ἐδέξατο ἀνδρῶν;
 Ἄβραάμ ἀρχέγονος Πατριάρχης ἔνθεος ἀνὴρ,
 ἀγλαὸν ἦμαρ ἐπεὶ σου ἐώρακε πίστεϊ μοῦνον,
 130 δὴ γήθησεν ὑπερθιάλως, κ(αὶ) ἠγάλλετο θυμῷ·

Crit.: 125 ἀνδρόμεον] a.c. ἀνδρόμενον ||

Sim.: 122 Ἱερῆα ἀπείρονα] cf. Hom. *Od.* 1.98; Hom. *Il.* 24.545; Hes. *Th.* 187 || 124 θῦμ' ἅγιον] cf. 34; 41; 93 || 127 ἀρτίτοκον] cf. 112 || 129 ἀγλαὸν] cf. Hom. *Il.* 2.736; 826; Hes. *Sc.* 37 ||

Nom.: 123 Μελχισεδέκ] e Gn 14:18; Ps 110:4 || 128 Ἄβραάμ] e Gn 17 ||

kulda ja viirukit ja mitut laadi mürri.
 Sind Isa tegi vastavalt töotusele lõputuks ohverdajaks.
 Vastavalt valitseja Melkisedeki korraldusele
 andsid tõepoolest iseenda tõsimeeli pühaks ohvriks,
 125 et inimsugu päästa kogu maa peal
 halvast surmast ja udusest põrgust.
 Ent kes surelike meeste seast võttis Sind, vastsündinut, vastu?
 Aabraham, soo alusepanija esiisa, jumalavaldne mees,
 kui üksildasel päeval nägi Sind, säravat, ainult usu tõttu,
 130 rõõmustas üliväga ja juubeldas hinges.

Ἡρώδου δὲ ἀκούσαντος τεχθέντα σ' ἄνακτα·
καρπαλίμως δέος, ἠδὲ φόβος μέγας αἰρεῖ ἐκεῖνον.
Ἐντεῦθεν μετέπειτ' ὥς ἐς φρένα ἤγερε θυμόν,
εἴρεται ἀγχίνοος, ποῦ χρὴ γεγενῆσθαι ἄνακτα;
135 Κ(αὶ) αὐτὸς ἐγὼ τιμὴν αὐτῷ (ἀγόρευεν) ὀπάσσω.
Ἵς μὲν κώτιλλεν γλώσση, κακὰ δὲ φρεσὶν αὐτοῦ
βυσσοδόμειε· μὴν ἐκπάγλως γὰρ ἔμελλε φονεύειν.
ἽΩ φίλε Χριστέ Θεός, παῖ ἀϊδίου γενετῆρος,
τίπτε σύ, τίς πρόφασις, διὰ ἧς ἔτι νήπιος ἱρός,
140 κήδη ὑπὲρ θνητῶν, καὶ ἄλγεα τόσσα πέπονθας;

Sim.: **138** ἽΩ φίλε Χριστέ Θεός] cf. 89 | ἀϊδίου γενετῆρος] cf. *Or. Sib.* 5.498; *Cyrrill. Thesaur.* 617.42 || **139** νήπιος ἱρός] cf. *Hom. Il.* 2.136; 5.480 ||

Nom.: **131** Ἡρώδου] e *Mt* 2 ||

Aga kui Herodes oli kuulnud, et Sina, valitseja, sündisid,
siis teda kiiresti kartus ja suur hirm haarasid.
Seejärel, kui süda sai julgemaks,
küsis kavalalt: „Kus pidi valitseja sündima?
135 Ma ka ise talle austust avaldaksin.“
Nõnda ta tõepoolest keelt keerutas ja halba oma südames
haudus, sest Jeesuse armutult ta kavatses tappa.
Oo armas Jumal-Kristus, igavese vanema laps,
miks, mis põhjusel, mille pärast veel, püha vastsündinuna
140 nii palju hoolt kandsid surelike eest ja nii palju valusid kannatasid?

Δήπου ἔρωσ ἀτίνακτος ἐς ἀνδρόμεον γένος ἔσκεν.
 Τύνη γὰρ φύσιν ἀνθρώποις παῖς πάμπαν εἰκώς
 ἐν καιρῷ ἐγένου, ἴν' ἐγὼ ὁ σχέτλιος ἐχθρός,
 σοῦ Πατέρος, χαρίεις αὐτοῦ ποιῶμαι ὁ υἱός.
145 Σὲ ψυχρὸν βούσταθμον ἔχει, ὄνος οἶκον ὀπάζει,
 ὧς μοι ἀνοίγηται Οὐλύμπια δώματα αἰεὶ.
 Κεῖσαι ἀεικέλιος, καὶ ἀνόλβιος, ἠδὲ πενιχρός,
 ὄφρ' ἐγὼ ἔμπροσθεν Θεοῦ εἰς αἰῶνα ἅπαντα
 ἔνδοξος, καὶ εὐδαίμων, καὶ πλούσιος εἶην.
150 Ἄλλοδαπὸς ξεῖνος κόσμῳ ἐνὶ τούτῳ ὑπῆρξας,

Sim.: 147 ἀεικέλιος] cf. Hom. *Od.* 6.242 | ἀνόλβιος] cf. Stob. *Anthol.* 4.44.14.3 | πενιχρός] cf. Hom. *Od.* 3.348 || **150** Ἄλλοδαπὸς ξεῖνος] cf. Hom. *Il.* 16.550; Hom. *Od.* 17.485 ||
Nom.: 146 Οὐλύμπια] cf. 10; 34; 64; 101 ||

Küllap oli põhjuseks kõigutamatu armastus inimsoo vastu.
 Sest Sina andsid inimestele kogu loomuse, välja nähes nagu laps,
 Sa sündisid ettemääratud ajal, et mina seal, õnnetu ja vihatuna,
 Sinu enda Isa armsaks pojaks võiksin saada.
145 Sind hoiti külmas laudas, eesel pakkus ulualust,
 ent mulle avatakse alatiseks Olümpose kojad.
 Sa lebad haletsusväärse, armetu ja viletsana,
 et mina Jumala ees igaveseks ajaks
 oleksin kõrgelt hinnatud ja tarmukas ning jõukas.
150 Võõra külalisena Sa olid selles maailmas,

ὄφρ' ἐγὼ ἔνδημος Πάτρης αἰωνίου εἶην.

Ἄλλὰ δὲ ὧ̃ θνητοὶ πινυτοὶ καὶ εὐφρονες ἔστε,
μήπω ἀεικελίη γένεσις Χριστοῦ νεογνοῦ
σκόμμα πέλι ὑμῖν· εἰ καὶ ταλαπείριον αὐτόν
155 κείμενον ἐν σκληρῇ ἤδη σκοπιάζετε φάτνη·
ἔστι Θεὸς δήπου νημερτῆς σὺν Πατρὶ ἠδὲ
Πνεύματι ἰσοθέῳ πάντων δωτῆρι ἐάων.
Ὅτι ὑπὸ Πατρὸς αὐτογενοῦς ἐγενήθη ἀληθῶς,
πρὶν ζοφεροῦ κόσμοιο βάθιστα θέμεθλα γενέσθαι.
160 Πάνδυνατος τε πέλει, δυνάμει κ(αι) αὐτοῦ ὑπετάχθη

Crit.: 151 ἔνδημος] corr. pro ἔνδηκος ||

Sim.: 153 Χριστοῦ νεογνοῦ] cf. 6; 56; 89; 113 || 154 ταλαπείριον] cf. Hom. *Od.* 7.24; 17.84
|| 156 Θεὸς νημερτῆς] cf. 100 || 157 Πνεύματι ἰσοθέῳ] cf. 44; 56 || 158 Πατρὸς] cf. 30 |
αὐτογενοῦς] cf. 30 || 160 Πάνδυνατος] sim. πανδύναμος ||

et minul oleks õigus olla elanik igavesel Isamaal.

Ent surelikud, olge mõistlikud ja rõõmsad,
et veel äsjasündinud Kristuse haletsusväärne sündimine
teile hurjutuseks ei oleks. Isegi kui Teda, palju kannatanut,
155 vaatate lebamasa viletsas sõimes,
siis kahtlemata on Ta eksimatu Jumal, koos Isaga ja
Püha Vaimuga, kõige hea andjaga.
Ta tõepoolest endast sündinud Isa abil sündis,
enne veel kui korratu maailma sügavad juured.
160 Ja Ta on kõikvõimas ja Tema jõule on allutatud

πάντα ἐν Οὐλύμπῳ, εὐρεῖ καὶ γῆ τὰ ἔοντα.

Νηπιάχός τε καὶ οὗτος ἔφν Βασιλεὺς Βασιλῆων
κεῖνος παμμεδέων, ἐνὶ οὔτινος οὐνόματ' αἰεὶ
ικέσιοι σφέτερα κλίνουσιν γούνατ' ἅπαντες,
165 ὅσσοι τῶν μακάρων, ἐν Ὀλύμπῳ ὑπερθεν ἔασι,
καὶ ἅμα τῶν θνητῶν φάος ἡελίου ἔσορῶσι,
καὶ τῶν ἐν κρυεροῖο δόμῳ Αἴδαο βιοῦσιν.
Ἵστατα τοσσοῦτος πέλει οὗτος νήπιος ἦρως,
ὅς μοῦνος θανάτῳ στυγερῶ, καὶ ζωῆ ἀνάσσει,
170 καὶ γενέσει σφῆ Αἴδιον νίκησεν ὄλεθρον,

Sim.: **162** Βασιλεὺς Βασιλῆων] cf. Ap 17:14; 19:16 || **168** τοσσοῦτος ἦρως] cf. Hom. *Od.* 21.402 | νήπιος] cf. 139 ||

Nom.: **161** Οὐλύμπῳ] cf. 10; 34; 64; 101; 146 || **165** Ὀλύμπῳ] cf. 10; 34; 64; 101; 146; 161 || **167** Αἴδαο] ex Ap 20:11–15 || **170** Αἴδιον] cf. 167 ||

kõik olev Olümpusel ning avaral maal.

Ja see laps oli loodud Kuningate Kuningaks,
Ta on kõige valitseja, kelle nimel alati
kõik palujatena oma põlvedele langevad,
165 nii paljude õndsate seast, kes on üleval Olümpusel
ja vaatavad koos surelikega päikesevalguse poole,
ning nende seast, kes jääse Hadese kojast elavad.
Kõige viimast korda on see laps nii suur kangelane,
Tema valitseb üksinda põlastusväärset surma ja elu,
170 oma sündimisega võidab Ta Hadese nähtamatu surma

κληρονόμους τ' ἡμᾶς βίου οὐρανίου κατέστη.

Τοῦνεκεν ἄνθρωποι ἡμεῖς ἐνὶ κόσμῳ ἐόντες
σοίγε χάριν, Θεὸς ὀβριμοεργέ, τιταίνομεν ἤδη,
175 εὐμενέως ὅτι δυστυχίαν ᾧκτειρας ἀπάντων,
καὶ οὕτω κόσμον τόνδ' οὐλόμενον φιλέεσκες,
ὅπως μουνογενῆ σέο τὸν φίλον υἰέα πέμψης,
ἐκ Μαρίας τῆς παρθενικῆς τεχθέντα τεκούσης,
ὅς λάβε τὴν μορφήν βροτέην δούλοιο ταπεινοῦ,
180 σχήμασι, καὶ παθέεσσιν ὅλως θνητοῖσιν ἐοικώς,
ὄφρα βροτὸς ζύμπας γενέσει αὐτοῖο πιθήσας,

Crit.: 173 τιταίνομεν] corr. pro τιταίμοκεν||

Sim.: 173 Θεὸς ὀβριμοεργέ] cf. Hom. *Il.* 5.403 || 176 μουνογενῆ τὸν φίλον υἰέα] cf. 89; 138;
Hes. *Op.* 376 ||

Nom.: 177 Μαρίας] e L 1:26–56; 2:1–21 ||

ja teeb meid taevase elu pärijateks.

Seepärast meie, inimesed, olles maailmas
Tänu Sulle, kõikvõimas Jumal, me ulatume juba siiani,
ning lahkelt kõigi suurt õnnetust haletsesid
175 ja niimoodi seda õnnetut maailma armastasid,
et oma ainsa armastatud poja siia saatsid,
kes oli sündinud neitsist Maarjast, ilmaletoojast,
ja kes sai alandliku orja sureliku kuju,
välimuse ja tunnete poolest täiesti sarnase surelikele,
180 selleks, et iga surelik tema sündimist uskudes

χάρματος οὐρανίου μετέχη βίου αἰδίοιο.

Ἦδὲ χάριν πολλὴν ἔχομεν Σοὶ Χριστὲ νεογνέ,

εἵνεκα οὗ, ὅτι νημερτῆς ἄνθρωπος ἐτέχθης,

καὶ τόσσας θλίψεις, ὀδύνην, πενίην τε ἄπερτῆ,

185 ἡμετέρης ὑπὲρ εὐτυχίης ἔτι νήπιος ἔτλης.

Δόξα Σοὶ ἔστω καὶ τριάδ' εἰς αἰῶνας ἀγαυῆ!

Crit.: 184 πενίην τε] a.c. πενίητε | ἀπερτῆ] fort. pro ἀκραιφνῆ ||

Sim.: 182 Χριστὲ νεογνέ] cf. 6; 56; 89; 113; 153 || 183 νημερτῆς ἄνθρωπος] cf. 100; 156 ||

saaks osa igavese elu taevasest rõõmust.

Ja suurt tänu Sulle avaldame, äsjasündinud Kristus,

seepärast, et eksimatu inimesena Sind ilmale toodi,

ja et Sa nii suuri rõhumisi, valu ja seda vaesust

185 meie õnne jaoks veel lapsena kannatasid.

Olgu au Sinu ja hiilgava kolmainsusega igavesti!

3. Cunitius kui kristlik poeet – Isa, Poja ja Püha Vaimu epiteetide analüüs

David Cunitiuse epiteedikasutuse uurimine keskendus põhiosas omadussõnalistele ja eraldiseisvatele nimisõnalistele epiteetidele Isa, Poja ja Püha Vaimu kohta, mis on koos paralleelnäidetega välja toodud nii aparaadis kui ka vastavas tabelis. Kolmainsuse isikute kasuks on otsustatud lähtudes nii teose sisust kui ka sellest, et Cunitiuse teose põhitegelase – Jeesuse – kõrval oleks võrdlusaspekt ka teiste isikute ja nende kohta käivate epiteetidega, mistõttu tundus kolmainsus uurimiseks ja käsitlemiseks kõige sobivam. Peatükk võtab kokku tabelisse kantud uurimismaterjali ja teeb selle põhjal järeldusi, samuti avab põgusalt epiteedi olemuse.

Hurmet Ruusmaa on enda bakalaureusetöös „Apolloni epiteedid ja vormelid Homeroose *Iliases* ja August Annisti tõlkes“ uurinud nii epiteeti kui ka vormelit, mis põhineb seosel epiteetidega, lähemalt. Avamaks epiteedi tausta, sobib siinkohal välja tuua, et Ruusmaa uurimuses aluseks võetud definitsiooni järgi on epiteet eelkõige omadussõna või ka omadussõnaline fraas, mis on sageli ühendatud pärisnimega ja mida kasutatakse luules eristaval eesmärgil. Eesmärk on sageli seotud korduste, konnotatsioonide või allusioonidega ning on oluline ka meetrumikasutuses, hõlbustades näiteks värsistamist. Peamine erinevus epiteedi ja vormeli vahel seisnebki selles, et vormelit kasutatakse korrapäraselt just samas meetrilises olukorras. Näiteks esineb kõige rohkem vormeleid ridade lõpus või meetriliste pauside järel. Ruusmaa toob oma töös välja ka Milman Parry 1928. aastal avaldatud vormeli definitsiooni, mis mõtestab vormelit kui gruppi sõnu, mida kasutatakse regulaarselt samas meetrilises situatsioonis, et väljendada hädavajalikku ideed. Lisaks võib vormel sisaldada ka nimisõnalisi vorme, partsipaalfraase või kõrvallauseid. Värsimõõdu kõrval ei saa aga ära unustada nii epiteedi kui ka vormeli kaunistavat funktsiooni. (2012: 6–9)

Kõige rohkem kasutab Cunitius epiteete Jeesuse kirjeldamiseks. Samas on Jeesuse sage mainimine ja kirjeldamine ka arusaadav – räägib ju „Jõuluoratsioon“ just Jeesuse sünniloost. Tunduvalt vähem kasutab Cunitius omadussõnu Jumala kohta ning Püha Vaimu mainib ta vaid kahel korral – *Πνεῦμ' ἅγιον* värsis 34 ja *Πνεύματι ἰσοθέῳ* värsis 157, kusjuures omadussõna *ἅγιον* kasutab Cunitius samasuguses grammatilises vormis värssides 41, 93 ja 124 ka Jeesuse kohta.

Cunitiuse kasutatavad epiteedid on eelkõige klassikalist päritolu ning neid leiab juba Homerose teostest. Ometi on märgata, et teksti on osavalt sisse põimitud ka hilisemaid ja kristliku taustaga, piibellikke epiteete. Eriti leiab kristlikku sõnakasutust Jumalat ilmestavate epiteetide seast. Näiteks *οἰκτίρμων Θεός* värsis 26 ja *ὕψιστοιο Θεοῦ* värsis 35 avavad kristlikku tausta ja neid epiteete leidub vastavalt ka Luuka ja Matteuse evangeeliumites. Epiteetidele *αὐτογένεθλος* ja *αὐτογενοῦς*, mis asuvad värssides 30 ja 158 ning käivad samuti Jumala kohta, on leitud paraleelnäited Nonnoselt (*Φύσις αὐτογένεθλος* ja *θεός αὐτογένεθλος*). Kas ja kuivõrd võib Nonnos kristlikuks autoriks pidada, on muidugi omaette küsimus.

Homeroslikud näited pärinevad nii Homerose „Iliasest“, „Odüsseiast“ kui ka hümnidest. Mitmel korral õnnestus leida sama epiteedi paraleelnäide mitmest Homerose teosest. Näiteks Jeesuse kohta käiv *ἥρως κυδάλιμος* värsiridadel 51 ja 52 leidis paraleelnäite nii „Iliasest“ (*ἀνέρε κυδαλίμω*) kui ka „Odüsseiast“ (*υἱάσι κυδαλίμοισιν*). Tervelt kuues värsis (värsid 6, 56, 89, 113, 153 ja 182) kasutab Cunitius Poja kirjeldamiseks sama epiteeti (vastavalt värsinumbritele *Χριστὲ νεογνέ, ὁ νεογνός, νεογνέ, ὁ νεογνός, Χριστοῖο νεογνοῦ* ja *Χριστὲ νεογνέ*) ning just selle epiteedi paraleelnäited pärinevad Homerose hümnidest Demeterile ja Hermesele (*παῖδα νεογνὸν* ja *ᾧδε νεογνός ἐὼν καὶ νήπιος*).

Ka kõik Hesiodose säilinud teosed, nii „Tööd ja päevad“, „Heraklese kilp“ kui „Theogonia“, on paraleelnäidete kontekstis esindatud. Näiteks *παῖς θαυμάσιος* värsis 75 ja *Θεοῦ ὑψιμέδοντος* värsis 77, mis käivad vastavalt Poja ja Isa kohta, leidsid enda paraleelnäited just viimasena mainitud teosest (*χάρις θαυμάσια* ja *Ζηνὸς Ὀλυμπίου ὑψιμέδοντος*).

Mitmel korral esineb epiteedina *νημερτής* (*φάος νημερτῆς* värsis 100, *Θεός νημερτής* värsis 156 ja *νημερτής ἄνθρωπος* värsis 183), kusjuures Cunitius kasutab seda epiteeti nii Jeesuse kui ka Jumala kirjeldamiseks. Selle epiteedi puhul oli paraleelnäide võimalik leida nii Homeroselt kui Hesiodoselt. Samasugune olukord oli värsis 53, kus *ποιμὴν πιστὸς* sai paraleelnäite nii Homerose „Iliasest“ kui ka Hesiodose „Theogoniast“ ning värsis 129, kus *ἀγλαὸν* leidis paraleelina „Iliasest“ ja „Heraklese kilbis“.

Jeesuse kirjeldamiseks kasutabki Cunitius valdavalt epiteete, mis leitud paraleelide põhjal on omased antiikkirjandusele. Erandina leiab kristlikku konteksti näiteks värssides 96 ja 97, kus nii *ῥύστην* kui ka *Φῶς* pärinevad Piiblist ning värssides 112 ja 127, kus omadussõna *ἀρτίτοκον* oli kasutusel juba Nonnosel. Huvitava leiuna võib välja tuua sõna *Πάνδονατος*

värsis 160, mida Cunitius kasutab samuti Jeesuse kohta ja mida võib tõlgendada kui sõna *πανδύναμος*.

Võib tõdeda, et kuigi Cunitius on kahtlemata kristlik poeet, siis vähemalt paralleelnäidete põhjal kasutab ta rohkelt sõnavara, mis oli omane juba Homerossele. Samas ei saa unustada, et antud žanr – kreeka oratsioon – enda pika traditsiooniga annab sellele aluse. Oratsiooni kristlik sisu nõuab paratamatult väljendeid, antud kontekstis epiteete, mida ehk antiigis ei kasutatud, kristlikus kirjanduses aga küll, ja et sõnavara liigub kirjanduses sageli laenude kaudu, siis on keeruline hinnata, kas ja kui palju Cunitius tegelikult oma teoses just käsitletud paralleelnäidete autorite sõnavara kasutas ja aluseks võttis. Leitud paralleelnäidete põhjal saab aga tõepoolest järelada põhiosas homeroslike epiteetide kasutust, kuigi ega Hesiodos ja Piibelgi palju alla ei jää.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö „David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge“ põhiliseks eesmärgiks oli tutvustada lugejatele seda teost, esitades selle editsiooni ja tõlke. Editsiooni loomisel oli sihiks võimalikult selge ja grammatiliselt korrektse teksti edastamine ning tõlge taotles arusaadavust tänapäevases Eesti kultuuriruumis.

Töö esimene peatükk keskendus Cunitiuse elule ja loomingule ning andis ülevaate tema kahest oratsioonist. Võib tõdeda, et küllap mõjutas Cunitiuse mitmekülgne elu ja hariduskäik nii tema loomingut kui rikastas tema luuleannet. Tema mõlema oratsiooni puhul oli märgata Piibli suurt osatähtsust, mistõttu võib neid oratsioone tõlgendada kui Piibli parafrase, „Jõuluoratsiooni“ ka kui kõnet või pöördumist otse Jeesuse poole.

Põhipeatükis kirjeldatud editeerimis- ja tõlkimispõhimõtted avasid transkribeerimise ja editeerimise tausta ning osutasid korduvatele vigadele ning probleemidele, mis editsioonis said vaikimisi parandatud. Alapeatükk üldise keele- ja meetrikakasutuse kohta kirjeldas Cunitiuse korduvaid luulelisi eripärasid ning huvitavamaid ja erandlikemaid leide sõnakasutuse ja värsiloome osas. Eraldi võib välja tuua editsiooni tehes tekkinud peamise probleemi – fotode järgi transkriptsiooni tehes jäid mõned kirjakohtad siiski arusaamatuks või välja loetamatuks. Editsioonile ja tõlkele lisatud aparaadis said välja toodud tekstikriitilised erandlikud vigadeparandused, paralleelnäited Isa, Poja ja Püha Vaimu epiteetide kohta ning vastavad Piibli kirjakohtad kommenteerimaks tekstis esinevaid nimesid.

Kolmas peatükk analüüsis põgusalt kolmainsuse isikute kohta käivaid epiteete ning jõudis järeldusele, et vähemalt leitud paralleelnäidete põhjal on ülekaalus klassikalise taustaga epiteetid. Kõik leitud epiteetid koos paralleelidega jõudsid ka tabelisse, mis sai lisatud töö lisadesse.

Arvestades töö tegemise jooksul leitud kattuvaid kirjakohti Cunitiuse ja Posseliuse loomingu vahel, mis jäid antud töö mahupiirangu tõttu uurimata, oleks see üks võimalustest, kuidas antud teemat laiendada ja veelgi täpsemalt uurida.

Kirjandus

Kirjalikud allikad:

Cunitz, David 1642. *Εἰς ταπεινὰ τὰ γενέθλια τοῦ Κυρίου.* Rostock: Johann Keil. (<https://polona.pl/item/eis-tapeina-ta-genethlia-tou-kyriou-artitokou-tou-soteros-emon-aoide-tapeine-dabidou,NjA3MDc3NDU/0/#info:metadata> – vaadatud 02.05.2021).

Friedenthal Meelis, Janika Päll 2017. Pneumatoloogiast üldiselt ja Gezeliuse kreekakeelsetest pneumatoloogilistest disputatsioonidest spetsiifiliselt. – Kroonikast epitaafini: Eesti- ja Liivimaa varauusaegsest haridus- ja kultuurielust. Koost. Katre Kaju. Tartu: Rahvusarhiiv, 183–237.

Klöker, Martin 2014. Tallinna kirjanduselu 17. sajandi esimesel poolel (1600–1657): Haridusinstituutsioonid ja juhuluuletamine. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Lampe, Geoffrey Hugo 1961. *A Greek Patristic Lexicon.* Oxford: The Clarendon Press.

Lepajõe, Marju 2011. Kreeka-eesti Uue Testamendi õppesõnastik. Kolmas trükk. Tallinn: Maarjamaa.

Liddell, Henry George, Robert Scott 1940. *A Greek-English Lexicon.* Üheksas trükk. Toim. Henry Stuart Jones, Roderick McKenzie. Oxford: The Clarendon Press.

Piibel: Vana ja Uus Testament 1968. Toim 1991. Soome Piibliselts.

Päll, Janika 2018. Humanist Greek in Early Modern Estonia and Livonia: The Contexts and Principal Genres. – Hellenostephanos. Humanist Greek in Early Modern Europe: Learned Communities between Antiquity and Contemporary Culture. Toim. Janika Päll, Ivo Volt. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 57–112.

Päll, Janika 2020. Hyperborean Flowers: Humanist Greek Around the Baltic Sea (16th–17th Centuries). – Receptions of Hellenism in Early Modern Europe: 15th–17th Centuries. Toim. Natasha Constantinidou, Han Lamers. Leiden, Boston: Brill, 410–438.

Ruusmaa, Hurmet 2012. Apolloni epiteetid ja vormelid Homerose *Iliases* ja August Annisti tõlkes. Juh. Janika Päll. Tartu: Tartu Ülikool.

Tamm, Epp 1991. Vanakreeka keele õpetus I: Hääliku- ja vormiõpetus. Tartu: Tartu Ülikool.

Uus Testament ja psalmid ehk Vana Testamendi laulud 1990. Tõlk. Toomas Paul, Uku Masing. Tallinn: Olion.

Viiding jt = Viiding, Kristi, Jana Orion, Janika Päll 2007. O Dorpat, urbs addictissima musis...: Valik 17. sajandi Tartu juhuluulet. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

West, Martin Litchfield 1973. Textual Criticism and Editorial Technique: Applicable to Greek and Latin Texts. Stuttgart: B. G. Teubner.

Internetiallikad:

Loeb Classical Library levinud lühendite nimistu.

<https://www.loebclassics.com/page/abbreviations/common-abbreviations>.

Vaadatud 02.05.2021.

Logeioni andmebaas. <https://logeion.uchicago.edu/>. Vaadatud 02.05.2021.

Nestlé-Alandi *Novum Testamentum Graece* lühendite nimistu.

<https://bafweb.ch/bafmat/NESTLE-ALAND-ABK-VORLAGE.pdf>. Vaadatud 02.05.2021.

Perseus Digital Library. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/>. Vaadatud 02.05.2021.

Piibel: Vana ja Uus Testament 1968. <http://piibel.net/>. Vaadatud 02.05.2021.

Poola Rahvusraamatukogu kataloog.

https://katalogi.bn.org.pl/permalink/48OMNIS_NLOP/18406m1/alma991030137989705066.

Vaadatud 02.05.2021.

The Online Greek Bible. <https://www.greekbible.com/>. Vaadatud 02.05.2021.

Thesaurus Linguae Graecae: A Digital Library of Greek Literature.

<https://stephanus.tlg.uci.edu/index.php>. Vaadatud 02.05.2021.

Summary

The main aim of this bachelor's thesis “Edition and Translation of David Cunitius’s “Christmas Oration”” was to introduce the edition and the translation to the readers. The purpose of creating the edition was to convey the text as clear and grammatically correct as possible and make the translation understandable in the modern Estonian cultural space.

The first chapter of the work focused on the life and works of Cunitius and gave an overview of his two orations. It can be said that Cunitius’s diverse life and education probably influenced his work as well as enriched his poetry. In the case of both of his orations, the importance of the Bible was noticeable – these orations can be interpreted as biblical paraphrases and the “Christmas Oration” as a speech addressed directly to Jesus.

The edition and translation principles preceding the main chapter were accompanied by sub-chapter, which pointed out the recurring errors and problems that were corrected silently in the edition. The subchapter on the general use of the language and metrics described the recurring poetic peculiarities of Cunitius and the more interesting and exceptional findings regarding the use of the words and verse creation. The main problem with the edition can be singled out – the transcription was made according to the photos, so some of the words remained incomprehensible or illegible. The apparatus attached to the edition and translation included the text-critical apparatus, which provided information to the corrections, and apparatuses with parallels for the epithets of the Father, the Son, and the Holy Spirit and corresponding Bible paragraphs for commenting the names from the text.

The third chapter briefly analyzed the epithets of persons of the Trinity and concluded that at least from the basis of the parallel-examples found, epithets with a classical background predominate. All the found epithets with the parallels are also presented in the table in the Appendix, which was added to the work.

Considering the similarities between the works of Cunitius and Posselius, which were found during the research and were not explored due to the limitation of the volume of this work, this would be one of the ways to expand and further explore this topic.

Lisa 1. Nimede register²

Aabraham	128
Anatoolia	109
Eeva	17
Gabriel	28
Hades	167, 170
Herodes	131
Jeesus	33, 119, 137
Jeruusalemm	42, 109
Jumal	3, 12, 26, 30, 35, 37, 77, 92, 103, 138, 148, 156, 173
juudalased	111, 113
Juudamaa	49, 50
Kristus	6, 44, 89, 96, 138, 153, 182
Maarja	177
Melkisedek	123
Miika	47
Noa	19
Olümpos	10, 34, 64, 101, 146, 161, 165
Petlemm	44, 50
Püha Vaim	34, 157
Siinai	23, 104
Taavet	21

² Nimede registris on esitatud nimi koos värsinumbriga, milles vastav nimi esineb.

Lisa 2. Epiteedid Isa, Poja ja Püha Vaimu kohta

	Värss	Isik	Paralleelnäide	Kontekst
Κυρίῳ εὐρυμέδοντι Θεῷ	3	Isa	Hom. <i>Il.</i> 1.102 → εὐρὺ κρείων Ἀγαμέμνων; Pind. <i>Ol.</i> 8.31 → παῖς ὁ Λατοῦς εὐρυμέδων τε Ποσειδάν	klassikaline
Σῶτερ; Σαῶτερ	6; 89	Poeg	L 2:11 → σωτήρ Χριστὸς κύριος	kristlik
Χριστὲ νεογνέ; ὁ νεογνός; νεογνέ; ὁ νεογνός; Χριστοῖο νεογνοῦ; Χριστὲ νεογνέ	6; 56; 89, 113; 153; 182	Poeg	Hom. <i>Hymn. in Dem.</i> 141 → παῖδα νεογνόν; <i>in Herm.</i> 406 → ᾧδε νεογνός ἐὼν καὶ νήπιος	klassikaline
Κύριος	23	Isa	1K 12:3 → διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν λέγει, Ἄνάθεμα Ἰησοῦς, καὶ οὐδεὶς δύναται	kristlik

			εἰπεῖν, Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ	
οἰκτίρμων Θεός	26	Isa	L 6:36 → ὁ πατήρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν	kristlik
Πατήρ Θεός; Πατὴρ Θεοῦ; Πατὴρ	30; 103; 158	Isa	Hom. <i>Il.</i> 1.544 → πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε 4.235 → πατήρ Ζεὺς; 21.508 → πατήρ Κρονίδης	klassikaline
αὐτογένεθλος; αὐτογενοῦς	30; 158	Isa	Nonn. <i>D.</i> 41.52 → Φύσις αὐτογένεθλος; Nonn. <i>Par.</i> 13.129 → θεός αὐτογένεθλος	kristlik (?)
ἀγλαὸν υἱόν	32	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 2.736 → Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός; 826 → Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός	klassikaline
κλυτὸν οὖνομ’ Ἰησοῦν	33	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 22.51 → πολλὰ γὰρ ᾧπασε παιδὶ	klassikaline

			γέρων ὀνομάκλυτος Ἄλτης	
Πνεῦμ' ἅγιον; υἶὸν ἅγιον; ἅγιος; θῦμ' ἅγιον	34; 41; 93; 124	Püha Vaim; Poeg	1K 6:1 → και οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων	kristlik
ὕψιστοι Θεοῦ	35	Isa	Theocr. <i>Id.</i> 25.159 → τῇ μὲν ἄρα προσέειπε Διὸς γόνον ὑψιστοιο; Mt 21:9 → Ἦσαννὰ ἐν τοῖς ὕψιστοις; L 2:14 → ὕψιστοις θεῶ	klassikaline; kristlik
παῖς ἀίδιος	37	Poeg	<i>Or. Sib.</i> 8.429 → αὐτογένητος, ἄχραντος, ἀένναος ἀιδιός τε	klassikaline
Θεοῦ αἰὲν έόντος	37	Isa	Hom. <i>Il.</i> 1.290 → εἰ δέ μιν αἰχμητὴν ἔθεσαν θεοὶ αἰὲν έόντες; <i>Or. Sib.</i> 5.498 → θεὸν μέγαν αἰὲν έόντα;	klassikaline

			Orph. <i>Hymn.</i> 83.1 → Ὠκεανὸν καλέω, πατέρ' ἄφθιτον, αἰὲν έόντα	
πολύηρατον	41	Poeg	Hom. <i>Hymn. in Dem.</i> 315 → Δήμητρ' ἠϋκομον πολύηρατον εἶδος ἔχουσαν; Hes. <i>Th.</i> 908 → Ὠκεανοῦ κούρη πολύηρατον εἶδος ἔχουσα	klassikaline
ισόθεος ὁ Χριστός; παιδάριον ισόθεον; Πνεύματι ισοθέω	44; 56; 157	Poeg; Püha Vaim	Hom. <i>Il.</i> 2.565 → ισόθεος φώς; Hom. <i>Od.</i> 1.324 → ισόθεος φώς	klassikaline
ἦρωσ κυδάλιμος	51–52	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 17.378 → ἀνέρε κυδαλίμω; Hom. <i>Od.</i> 14.206 → υἰάσι κυδαλίμοισιν	klassikaline
μέγιστος	52	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 18.382 → καί	klassikaline

			πού τις δοκέεις μέγας ἔμμεναι ἠδὲ κραταιός	
ποιμὴν πιστὸς	53	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 15.331 → πιστὸν ἑταῖρον; Hes. <i>Th.</i> 735 → φύλακες πιστοὶ	klassikaline
ἄναξ	56; 104	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 3.351 → Ζεῦ ἄνα δὸς τίσασθαι ὃ με πρότερος κάκ' ἔοργε; 7.23 → τὴν πρότερος προσέειπεν ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων	klassikaline
Κτιστῆς	59	Poeg	1P 4:19 → ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ πιστῶ κτίστη παρατιθέσθωσα ν τὰς ψυχὰς ἐν ἀγαθοποιίᾳ	kristlik
παῖς θαυμάσιος	75	Poeg	Hes. <i>Th.</i> 584 → χάρις θαυμάσια	klassikaline

Θεοῦ ὑψιμέδοντος	77	Isa	Hes. <i>Th.</i> 529 → Ζηνὸς Ὀλυμπίου ὑψιμέδοντος	klassikaline
ῥαδινὸν παιδίον	81	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 23.583 → ἰμάσθλην ῥαδινήν	klassikaline
Βασιλεὺς; βασιλεὺς	86; 113	Isa	Hes. <i>Th.</i> 886 → Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς; Pind. <i>Ol.</i> 7.34 → ἔνθα ποτὲ βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσέαις νιφάδεσσι πόλιν	klassikaline
ἄναρχος	86	Isa	Parm. <i>Poem.</i> <i>Frag.</i> 8.27 → αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πεύρασι δεσμῶν ἔστιν ἄναρχον ἄπαυστον; Greg. Naz. <i>Theol. Contra</i> <i>Arianos et de</i> <i>seipso</i> 236.24 → Πάτερ ἄναρχε	klassikaline; kristlik

φίλε Χριστέ; ὦ φίλε Χριστέ Θεός; μουνογενῆ τὸν φίλον υἱέα	89; 138; 176	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 1.20 → παῖδα δ' ἔμοι λύσαιτε φίλην; 7.279 → παῖδε φίλω	klassikaline
κυβέρνων	92	Poeg	Cleanth. <i>Frag.</i> 537.3 → Ζεῦ, φύσεως ἀρχηγέ, νόμου μέτα πάντα κυβερνῶν	klassikaline
Λόγος	93	Poeg	J 1:1 → ΕΝ ΑΡΧΗ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.	kristlik
ρύστην	96	Poeg	Ps 17:3 → κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ρύστης μου	kristlik
Φῶς	97	Poeg	1J 1:5 → ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστὶν καὶ σκοτία οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ οὐδεμία	kristlik

<p>φάος νημερτές; Θεός νημερτής; νημερτής ἄνθρωπος</p>	100; 156; 183	Poeg; Isa	<p>Hom. <i>Od.</i> 4.349 → γέρων ἄλιος νημερτής; Hes. <i>Th.</i> 235→ νημερτής τε καὶ ἦπιος</p>	klassikaline
<p>οὐρανίιο</p>	103	Isa	<p>Greg. Naz. <i>Theol. Carmina</i> <i>quae spectant</i> <i>ad alios</i> 1475.7 → Καὶ τυτθῆ πλάστιγγι μέγα κτέαρ οὐρανίιο; Nonn. <i>Par.</i> 8.138 → πᾶς σοφὸς ἀνὴρ εἰς θεὸν αὐτογένεθλον ἔχων νόον ἡδέι θυμῷ μύθους οὐρανίιο θεοῦ ζώντος ἀκούει</p>	kristlik
<p>κλειτὸς</p>	104	Poeg	<p>Hom. <i>Il.</i> 3.451→ Τρώων κλειτῶν τ' ἐπικούρων; 6.227 → Τρῶες κλειτοί τ' ἐπίκουροι, Hom. <i>Od.</i> 6.54</p>	klassikaline

			→ κλειτούς βασιλῆας	
Ἄρτιτοκον ἄνακτα; ἄρτιτοκον	112; 127	Poeg	Nonn. <i>D.</i> 21.116 → καὶ σφετέροις τεκέεσσιν ἐπέδραμον, ἄρτιτόκους δὲ υἱέας	kristlik (?)
ἀγαπητὸς	113	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 4.817 → νῦν αὖ παῖς ἀγαπητὸς ἔβη κοίλης ἐπὶ νηός	klassikaline
Βασιλῆα νέον	117	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 4.665 → νέος πάις; Hom. <i>Il.</i> 13.95 → κοῦροι νέοι; 23.589 → νέου ἀνδρὸς	klassikaline
Ἴερῆα ἀπείρονα	122	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 1.98 → ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν; Hom. <i>Il.</i> 24.545 → Ἑλλήσποντος ἀπείρων; Hes. <i>Th.</i> 187 → ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν	klassikaline
ἀγλαὸν	129	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 2.736 → Εὐρύπυλος	klassikaline

			<p>Ευαίμονος ἀγλαὸς υἱός; 826 → Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός; Hes. Sc. 37 → ἀγλαὸς ἥρωες</p>	
<p>ἀϊδίου γενετήρος</p>	138	Isa	<p><i>Or. Sib.</i> 5.498 → στρέψωμεν ψυχὰς θεὸν ἄφθιτον ἐξυμνοῦντες αὐτὸν τὸν γενετῆρα, τὸν αἰδίου γεγαῶτα, τὸν πρῦτανιν πάντων, τὸν ἀληθέα, τὸν βασιλῆα, ψυχοτρόφον γενετῆρα, θεὸν μέγαν αἰὲν ἑόντα; Cyril. <i>Thesaur.</i> 617.42 → Ὅτι αἰδῖος καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Θεὸς Υἱὸς, ἄρρητον ἔχων ἐκ Πατρὸς τὴν γέννησιν.</p>	<p>klassikaline; kristlik</p>
<p>νήπιος ἱρός</p>	139; 168	Poeg	<p>Hom. <i>Il.</i> 2.136</p>	<p>klassikaline</p>

			→ νήπια τέκνα; 5.480 → νήπιον υῖόν	
ἀεικέλιος	147	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 6.242 → πρόσθεν μὲν γὰρ δὴ μοι ἀεικέλιος δέατ' εἶναι	klassikaline
ἀνόλβιος	147	Poeg	Stob. <i>Anthol.</i> 4.44.14.3 → Ὅστις δὲ πρὸς τὸ πῖπτον εὐλόφως φέρει τὸν δαίμον', οὗτος ἦσσόν ἐστ' ἀνόλβιος.	klassikaline (?)
πενιγρός	147	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 3.348 → ὥς τέ τευ ἦ παρὰ πάμπαν ἀνείμονος ἠδὲ πενιχροῦ	klassikaline
Ἄλλοδαπὸς ξεῖνος	150	Poeg	Hom. <i>Il.</i> 16.550 → ἄλλοδαπὸς περ ἐών; Hom. <i>Od.</i> 17.485 → ξεῖνοισιν ἄλλοδαποῖσι	klassikaline
ταλαπεῖριον	154	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 7.24 → ξεῖνος	klassikaline

			ταλαπείριος; 17.84 → ξείνον ταλαπείριον	
Πάνδυνατος	160	Poeg	πανδύναμος	kristlik
Βασιλεὺς Βασιλήων	162	Poeg	Ap 17:14 → ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶν καὶ βασιλεὺς βασιλέων; 19:16 → Βασιλεὺς βασιλέων καὶ κύριος κυρίων	kristlik
τοσσοῦτος ἦρως	168	Poeg	Hom. <i>Od.</i> 21.402 → τοσσοῦτον ὀνήσιος	klassikaline
Θεὸς ὄβριμοεργέ	173	Isa	Hom. <i>Il.</i> 5.403 → σχέτλιος ὄβριμοεργὸς ὃς οὐκ ὄθετ' αἴσυλα ῥέζων	klassikaline
μουνογενὴ τὸν φίλον υἷα	176	Poeg	Hes. <i>Op.</i> 376 → μουνογενῆς δὲ πάις	klassikaline

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristiina Kase,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „David Cunitiuse „Jõuluoratsiooni“ editsioon ja tõlge“,

mille juhendaja on Janika Päll,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristiina Kase
24.05.2021